

Gulyás László Szabolcs (Nyíregyháza, Nyíregyházi Főiskola): *A „földesúri szféra” rejtelmek: a középkori mezővárosok kialakulásának birtokjogi vonatkozásai*

A középkori Magyar Királyságban a 15. századra már több száznyi, jobbágyi lakosságú, a fejlődés különféle fokán álló mezőváros létezett. Ezeknek a felső rétege olykor egyes királyi városok szintjét is csaknem megközelítette a fejlettség szempontjából, míg mások gyakorlatilag csupán a jelentősebb falutelepülésekhez voltak hasonlatosak, és csak az oklevelekben olvasható terminológiahasználat alapján (*villa* vagy *possessio* helyett *oppidum*nak nevezik ezeket az oklevelekben) lehet őket azoktól elválasztani.

A mezővárosok kialakulása a középkori Magyarországon bonyolult folyamatként ment végbe: lesüllyedő városok és felemelkedő falvak egyaránt bekerülhettek soraik közé. A folyamatban számos jelenség játszott szerepet: a volt bányavárosi jogállástól az uradalmi központ szerepén át az országos vásártartási jogig különféle fejlesztő tényezők eredményezhették az oppidummá válást.

Ezen tényezők közül az egyik legfontosabb szempont az volt, hogy milyen kézben van a település: a királyi, földesúri és egyházi birtokban lévő oppidumok ugyanis más és más lehetőségekkel és mozgástérrel rendelkeztek. A Magyarország északkeleti régiójában található több mint száz mezőváros sorsának nemrégiben elvégzett vizsgálata alapján a régióban elhelyezkedő oppidumok több mint négyötöde világi földesurak, főképp bárók birtokában állt.

Előadásomban országos anyaggyűjtésre, lehetőség szerint több száz mezőváros adataira támaszkodva arra keresem a választ, hogy vajon ez a jelenség az ország más területein is megfigyelhető-e, azaz milyen szerepet játszik és milyen lehetőségeket teremt egy mezőváros sorsának alakulásában, ha a király, ha egyházi vagy ha világi földesúr egyengeti a fejlődés útjait és valóban igaz-e, hogy a mezővárosi fejlődés alapvetően a „földesúri szférában” lejátszódó folyamat volt a középkori Magyarországon?